

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de handelswetenschappen

Masterthesis

Het effect van financiële geletterdheid op financiële angst en de impact van leeftijd op deze relatie

Titia Verwimp

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de handelswetenschappen, afstudeerrichting accountancy, financiering en fiscaliteit

PROMOTOR :

Prof. dr. Anneleen MICHIELS

BEGELEIDER :

Mevrouw Silke VANDERMEULEN

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be
Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2024
2025

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de handelswetenschappen

Masterthesis

Het effect van financiële geletterdheid op financiële angst en de impact van leeftijd op deze relatie

Titia Verwimp

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de handelswetenschappen, afstudeerrichting accountancy, financiering en fiscaliteit

PROMOTOR :

Prof. dr. Anneleen MICHIELS

BEGELEIDER :

Mevrouw Silke VANDERMEULEN

Het effect van financiële geletterdheid op financiële angst en de impact van leeftijd op deze relatie

ABSTRACT

In tijden van financiële onrust en onzekerheid is financiële angst een veelvoorkomend probleem. Om financiële angst te verminderen en bijgevolg ook de negatieve gevolgen te verminderen is het cruciaal om goed te begrijpen welke factoren een invloed hebben op financiële angst. Theoretisch gezien zou meer kennis inzake een onderwerp leiden tot minder angst en onzekerheid inzake dat onderwerp. Momenteel zijn er echter inconsistente resultaten te vinden in de wetenschappelijke literatuur omtrent de invloed van financiële geletterdheid op financiële angst. In deze studie onderzoeken we het effect van financiële geletterdheid op financiële angst en het modererend effect van leeftijd op deze relatie aan de hand van een kwantitatief onderzoek. Financiële angst werd in dit onderzoek gemeten aan de hand van de Financial Anxiety Scale (FAS) en financiële geletterdheid werd gemeten aan de hand van de Ćumurović-Lusardi schaal (CL-schaal) ontwikkeld door Rieger (2020). Er werd gecontroleerd voor de socio-demografische variabelen geslacht, opleidingsgraad en netto-inkomen. In dit onderzoek kon er geen verband aangetoond worden tussen financiële geletterdheid en financiële angst, noch kon er een modererend effect van leeftijd op deze relatie aangetoond worden. Er werd wel een negatief verband gevonden tussen leeftijd en financiële angst. Het gebrek aan consensus omtrent de antecedenten maakt dat verder onderzoek inzake deze antecedenten aangewezen is. Dit onderzoek is een aanvulling op de literatuur inzake de antecedenten van financiële angst, alsook de literatuur omtrent de relatie tussen financiële angst en financieel welzijn.

1 INLEIDING

Geld speelt een steeds grotere rol in onze maatschappij. Financiële producten worden steeds complexer, verantwoordelijkheden omtrent pensioensparen en hospitalisatieverzekering worden steeds vaker bij het individu gelegd terwijl de staat en werkgever hier steeds minder in tussenkomen (Lusardi & Mitchell, 2014). Het wordt een stuk complexer voor personen en gezinnen om hun persoonlijke financiën goed te beheren. Het is dus aangewezen om economische situaties goed te kunnen inschatten en goed geïnformeerde beslissingen te nemen omtrent sparen, investeren, pensioenen, enzovoort (Bucher-Koenen & Lusardi, 2011; Lusardi & Mitchell, 2014). Die toename in complexiteit van financieel management kan leiden tot financiële onzekerheid en onzekerheden over de toekomst (Kadoya et al., 2018). Het beheren van persoonlijke financiën en geld gerelateerde aangelegenheden worden vaak aangehaald als een bron van stress en angst in deze literatuur. Diezelfde geldzaken zorgen in menige families en relaties voor conflict en onrust, alsook voor angst en onzekerheid (Klontz et al., 2011). Dit maakt dat de literatuur omtrent financiële angst de afgelopen jaren toeneemt (Ahamed & Limbu, 2024). Naast de toenemende complexiteit van financieel management in onze maatschappij, spelen ook economische en geopolitieke factoren een rol. Zo hebben de naslag van de corona pandemie en de huidige geopolitieke spanningen indirect ook een invloed op de financiële angst onder de bevolking (Ahamed & Limbu, 2024; Basyouni & Keshky, 2021). Financiële angst is een construct waarvan de antecedenten tot op heden relatief weinig onderzocht werden en de resultaten inconsistent zijn (Ahamed & Limbu, 2024; Archuleta et al., 2013). Volgens de literatuurstudie van Ahamed en Limbu (2024) ontbreekt het de wetenschappelijke literatuur ook aan een eenduidige definitie en gestandaardiseerde manier om financiële angst te meten. Het construct wordt echter wel vaak in verband gebracht met slecht financieel gedrag (Ahamed & Limbu, 2024; Archuleta et al., 2013; Grable et al., 2019; Roll et al., 2016; Shapiro & Burchell, 2012) en financieel welzijn (Lind et al., 2020; Fu, 2019). Het kan voor beleidsmakers dus interessant zijn om meer duidelijkheid te hebben over deze antecedenten en zo

niet alleen de financiële angst onder de bevolking te doen verminderen, maar ook het financieel gedrag en financieel welzijn van de bevolking positief te beïnvloeden.

In de financiële welzijnsliteratuur wordt financiële geletterdheid aangehaald als een factor die financiële angst mogelijk kan verlagen (Lind et al., 2020; Fu, 2019). De literatuur omtrent de relatie tussen financiële angst en financiële geletterdheid is echter beperkt en er zijn gemengde onderzoeksresultaten terug te vinden wanneer het gaat over deze relatie (Gignac et al., 2022). Sommige onderzoeken stellen een negatief verband vast (Gignac et al., 2022; Tinghög et al., 2021), terwijl andere geen verband kunnen vaststellen (Kadoya et al., 2018). Verder onderzoek naar deze relatie kan dus een aanvulling zijn voor de financiële welzijnsliteratuur, alsook voor de literatuur inzake financiële angst.

De onderzoeksvraag luidt als volgt: Welke invloed heeft financiële geletterdheid op financiële angst? Wat is de impact van leeftijd op deze relatie?

In dit onderzoek wordt eerst het onderzoeksmodel verduidelijkt aan de hand van een literatuurstudie. In deze literatuurstudie zullen ook de hypothesen ontwikkeld worden. Daarna wordt de methodologie besproken. In dit onderdeel worden de steekproef en de variabelen uitvoerig beschreven, alsook de analysemethoden. De uitgevoerde analyses en hun resultaten worden vervolgens besproken. Ten slotte worden de belangrijkste bevindingen, beperkingen en aanbevelingen voor de toekomst toegelicht.

2 LITERATUURSTUDIE EN HYPOTHESEVORMING

In de volgende onderdelen gaan we dieper in op de constructen die men in de wetenschappelijke literatuur financiële angst en financiële geletterdheid noemt om zo tot de hypothesen te komen.

2.1 Het begrip financiële angst

Alvorens dieper in te gaan op het belang van financiële angst is het belangrijk om het begrip duidelijk te definiëren. In de huidige wetenschappelijke literatuur ontbreekt het aan een eenduidige definitie (Ahamed & Limbu, 2024). Men gebruikt termen zoals financiële stress, financieel ongemak, economische onzekerheid, financiële zorgen en financiële angst vaak als synoniemen. Voornamelijk het onderscheid tussen financiële stress en financiële angst wordt niet altijd gemaakt (Ahamed & Limbu, 2024). Er zijn echter significante verschillen tussen deze constructen, onder andere inzake het gedrag dat men stelt ten gevolge van deze constructen (Ahamed & Limbu, 2024). Shapiro en Burchell (2012) tonen in hun studie aan dat financiële angst een construct is verschillend van algemene angsten en depressie. Het is dus belangrijk om dit onderscheid duidelijk te maken wanneer men financiële angst in relatie tot andere constructen gaat onderzoeken. Volgens Ahamed en Limbu (2024) is stress een stimulus of een reactie die een persoon cognitief aanzet tot actie, terwijl angst een mix van complexe cognitieve, emotionele, gedrags- en fysiologische reacties is. Dit wordt bevestigd in het onderzoek van Watkins et al. (2023). Zij definiëren financiële stress als een reactie op een waargenomen schaarste aan financiële middelen voor een kortere periode en financiële angst als een chronische en buitensporige zorg over geld die het moeilijk maakt om activiteiten uit te voeren die geld gerelateerd zijn. Watkins et al. (2023) stellen dat financiële stress steeds een reactie is op een externe prikkel, terwijl financiële angst ook aanwezig kan zijn zonder enige externe prikkel. Dit maakt dat financiële stress, in tegenstelling tot financiële angst, personen doorgaans zal aanzetten tot het ondernemen van actie. Financiële angst zal er eerder voor zorgen dat mensen financiële situaties en onderwerpen gaan vermijden (Watkins et al., 2023).

Shapiro en Burchell (2012) definiëren financiële angst in hun onderzoek dan weer als een psychosociaal syndroom waarbij individuen een ongemakkelijke en ongezonde houding hebben ten opzichte van het omgaan met en het beheren van hun persoonlijke financiën op een effectieve manier. Het is volgens hen de bewuste en onbewuste emotionele angst die men voelt ten aanzien van hun persoonlijke financiën. In de studie van Archuleta et al. (2013) wordt financiële angst eveneens gedefinieerd als een angstig of bezorgd gevoel omtrent persoonlijke financiën. Basyouni en Keshky (2021) definiëren financiële angst als een angstig gevoel of specifieke zorg omwille van een onvoorziene verandering op financieel vlak. Het is volgens hen een syndroom dat bestaat uit een aantal psychologische factoren die ervoor zorgen dat individuen zich ongemakkelijk en gestresseerd

voelen ten opzichte van hun financiën. Dit kan leiden tot ongezonde attitudes en gewoontes ten aanzien van hun persoonlijke financiën (Basyouni & Keshky, 2021).

In dit onderzoek maken we gebruik van de definitie van Ahamed en Limbu (2024). Zij stelden op basis van hun literatuurstudie een meer expliciete en inclusieve definitie van financiële angst op. Deze luidt als volgt:

“Financiële angst is een psychometrisch verschillend concept van algemene angst en depressie en is gebaseerd op de geld gerelateerde overtuigingen, houdingen en gedragingen die vaak beïnvloed worden door langdurige negatieve ervaringen met financiën, persoonlijk of in de omgeving, en zijn vergelijkbaar met fobieën, omdat ze mensen aanmoedigen om geen aandacht te besteden aan hun financiële spanningen” (Ahamed & Limbu, 2024, p.1677).

Kenmerken van financiële angst zijn volgens deze definitie ernstige negatieve emotionele respons, een langdurig effect, vermijding en andere fobieachtige verschijnselen.

De literatuur omtrent financiële angst kent de afgelopen jaren steeds meer groei (Ahamed & Limbu, 2024; Shapiro & Burchell, 2012). Sinds 2019 is er een sterke stijging te zien in het aantal papers dat gepubliceerd werden over financiële angst (Ahamed & Limbu, 2024). Financiële angst heeft dan ook een effect op een aanzienlijk deel van de bevolking in onze huidige maatschappij. In een studie van de American Psychological Association (2015) geeft bijna 72% van de volwassen Amerikanen aan dat ze regelmatig stress ervaren omtrent geldzaken. Bijna 25% van de respondenten geeft aan extreme angst te ervaren omtrent geldzaken. Het gaat zelfs zo ver dat één op vijf van deze respondenten aangeven dat ze het afgelopen jaar geen gezondheidszorg zochten wanneer ze het nodig hadden omwille van financiële angst (American Psychological Association, 2015). Deze bevindingen zien we ook terug in andere studies naar financiële angst (Basyouni & Keshky, 2021; Doehring, 2017). Dergelijke hoge prevalentie-cijfers kunnen mogelijks verklaard worden door de wereldwijde geopolitieke spanningen en de nasleep van de corona pandemie, die onder andere zorgen voor veel financiële onrust en onzekerheid (Ahamed & Limbu, 2024; Basyouni & Keshky, 2021). Dit terwijl het financiële landschap alsmaar complexer wordt en de druk om goede financiële beslissingen te nemen steeds toeneemt (Lind et al., 2020; Lusardi & Mitchell, 2014). Er is in het bijzonder veel sprake van financiële angst bij studenten. Zo stellen Potter et al. (2020) in hun onderzoek naar financiële angst bij studenten vast dat 35% de afgelopen maanden financiële angst ervaarde. Ook Fosnacht en Calderone (2017) stellen dat persoonlijke financiën de voornaamste bron van stress is voor studenten. Maar liefst 71% van de respondenten in hun onderzoek geeft aan stress te ervaren omtrent hun persoonlijke financiën. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn de stijgende prijzen van studentenkoten, inschrijvingsgelden en de financiële druk die dit legt op studenten en hun familie (Tran et al., 2018).

Financiële angst wordt gelinkt aan allerlei negatieve gedragingen inzake financieel welzijn en (mentale) gezondheidsrisico's (Ahamed & Limbu, 2024; Archuleta et al., 2019; Kim et al., 2022; Moss et al., 2018; Ryu & Fan, 2022; Tambling et al., 2021). Zo toont onderzoek aan dat financiële angst kan leiden tot algemene angst en depressie (Ahamed & Limbu, 2024; Tambling et al., 2021). Financiële angst veroorzaakt verhoogde stress, verminderde cognitieve controle, emotionele instabiliteit, slechtere mentale en fysieke gezondheid en verminderde schoolprestaties (Ahamed & Limbu, 2024; Archuleta et al., 2019; Kim et al., 2022; Moss et al., 2018). Het kan ook leiden tot sociale problemen, zoals slechtere sociale aanpassing (Jones, 2021; Tran et al., 2018). Daarnaast wordt financiële angst gelinkt aan slechtere medische zelfzorg, zoals bijvoorbeeld minder deelname aan kankeronderzoeken (Jones, 2021; American Psychological Association, 2015). Volgens Tambling et al. (2021) zijn de reacties van individuen op een hoge financiële angst zijn eveneens problematisch als ze worden bekeken in het kader van de stress- en copingtheorie. Financiële angst leidt namelijk tot vermijding van hulp zoeken in het kader van deze theorie (Tambling et al., 2021).

Financiële angst heeft ook een negatieve invloed op financieel gedrag (Ahamed & Limbu, 2024; Archuleta et al., 2019; Choi et al., 2020; Fu, 2019; Lind et al., 2020; Mahmoud et al., 2022). Zo linkt men hoge mate van financiële angst aan slecht spaargedrag, slecht financieel management en moeilijkheden met financieel plannen (Ahamed & Limbu, 2024). Shapiro en Burchell (2012) stellen dat positieve gevoelens omtrent geldzaken een positief effect hebben op de capaciteiten van de individu om informatie te organiseren en verwerken. Het verbetert ook het vermogen om probleemoplossend te denken, te onderhandelen en om efficiënt keuzes te maken. Sterke negatieve gevoelens ten aanzien van geldzaken kunnen daarentegen leiden tot slecht management van

persoonlijke financiën. Zo toont het onderzoek van Roll et al. (2016) naar financiële angst in Amerikaanse huishoudens met een laag of gemiddeld inkomen aan dat meer financiële angst geassocieerd is met meer schulden, minder activa en minder financieel vermogen om noodsituaties door te komen. Van de respondenten die meer financiële angst dan gemiddeld vertoonde kon slechts 36% in een noodsituatie 2000 dollar vrijmaken. Bij de respondenten die minder financiële angst dan gemiddeld vertoonde kon 75% 2000 dollar vrijmaken in geval van een noodsituatie (Roll et al., 2016). Ook Archuleta et al. (2013) stelt dat er een positief verband is tussen financiële angst, slecht financieel management en credit card schulden. In het onderzoek van Grable et al. (2019) gaat men in op het investeringsgedrag. Zij stellen dat er een positief verband is tussen financiële angst en een conservatieve houding ten aanzien van investeren. Minder financiële angst leidt volgens Grable et al. (2019) dan weer tot positief financieel gedrag zoals sparen en het stellen van financiële doelen. Ze linken hoge mate van financiële angst ook aan drie specifieke financiële gedragingen, namelijk: meer uitgeven dan er inkomsten zijn, moeilijkheden met het betalen van alle rekeningen omwille van te weinig inkomsten en het bereiken van de limiet op een credit card. Het onderzoek van Shapiro en Burchell (2012) toont aan dat personen met financiële angst, financiële situaties vaker zullen vermijden dan personen met minder financiële angst (Shapiro & Burchell, 2012; Watkins et al., 2023). Zo zien we in de studie van Archuleta et al. (2019) dat financiële angst een invloed heeft op de intentie van een persoon om financieel advies in te winnen. Een persoon met een hoog niveau van financiële angst heeft minder vaak de intentie om financieel advies in te winnen ten opzichte van iemand met een laag niveau van financiële angst (Archuleta et al., 2019).

Men stelt dat financiële angst niet enkel een invloed heeft op financieel gedrag, maar ook op financieel welzijn (Lind et al., 2020; Fu, 2019). Lind et al. (2020, p 628) definieert financieel welzijn als een construct bestaande uit: a) een gevoel van veiligheid over de eigen financiële situatie en b) het ontbreken van negatieve emoties (d.w.z. angst, zorgen) veroorzaakt door financiële zaken ofwel financiële angst. De negatieve invloed van financiële angst op financieel gedrag maakt dat men minder in staat is om goede beslissingen te nemen inzake dagdagelijks financieel management, men is minder financieel weerbaar en kan moeilijker gebruik maken van financiële opportuniteiten of financiële doelen nastreven. Dit maakt dat financiële angst een negatieve invloed heeft op financieel welzijn (Lind et al., 2020; Fu, 2019). Het is dus van belang om financiële angst en alle factoren die hier een invloed op hebben goed te begrijpen wanneer men gerichte initiatieven wil opzetten om financiële angst te voorkomen, verminderen of behandelen en/of financieel welzijn te bevorderen.

Zoals eerder vermeld zijn er aantal inconsistenties te vinden in de wetenschappelijke literatuur inzake de antecedenten van financiële angst. Volgens het onderzoek van Archuleta et al. (2019) hebben socio-demografische kenmerken zoals leeftijd, geslacht, ras en opleiding geen invloed op financiële angst. Dit is echter een uitspraak die veel wordt tegengesproken in de literatuur. De socio-demografische kenmerken die mogelijks een invloed hebben op financiële angst en het meest besproken worden in de literatuur zijn geslacht, afkomst, leeftijd, inkomen, opleidingsniveau en arbeidsstatus.

De meeste studies stellen vast dat vrouwen meer financiële angst ervaren dan mannen (Fosnacht & Calderone, 2017; Kim et al., 2021; Lind et al., 2020; Roll et al., 2016; Tran et al., 2018; Watkins et al., 2023). Inzake afkomst of ras stellen sommige studies dat er geen sprake is van een significante relatie (Archuleta et al., 2013; Roll et al., 2016), terwijl andere studies stellen dat witte respondenten minder financiële angst ervaren dan zwarte respondenten of respondenten met een gemengde afkomst (Fosnacht & Calderone, 2017; Kim et al., 2022). In het geval van leeftijd besluiten Kadoya et al. (2018) in hun studie dat financiële angst significant afneemt na de leeftijd van 65 jaar. Ze verklaren dit aan de hand van de factoren: inkomen en bezit van een eigen woning. Vaak heeft men na 65 jaar een eigen woning en een stabiel inkomen in de vorm van een pensioen. Deze financiële stabiliteit maakt dat men minder financiële angst ervaart. Men is bijkomend over het algemeen ook minder vatbaar voor angst naarmate men ouder wordt (Jorm, 2000). Ook andere studies stellen een negatief verband vast tussen financiële angst en leeftijd en verklaren dit aan de hand van financiële stabiliteit en ervaring (Eberhardt et al., 2018; Kim et al., 2022). Het onderzoek van Van Dalen et al. (2016) naar financiële angst bij ouderen stelt echter dat er een positief verband is tussen leeftijd en financiële angst, wat wil zeggen dat men meer financiële angst zou ervaren naarmate men ouder wordt. Inzake inkomen zijn er een aantal studies die geen significant verband kunnen aantonen tussen inkomen en financiële angst (Archuleta et al., 2013; Roll et al., 2016). Doorgaans stelt men in de wetenschappelijke literatuur echter dat een stabiel inkomen en werkzekerheid financiële angst zal doen verminderen (Ahamed & Limbu, 2024; Basyouni & Keshky, 2021; Choi et al., 2020; Delis et

al., 2020; Kadoya et al., 2018; Kim et al., 2021; Kim et al., 2022; Roll et al., 2016). Wanneer het gaat over het opleidingsniveau zien we dat in de studie van Kadoya et al. (2018) een hoger opleidingsniveau gelinkt wordt aan minder angst. Ten slotte toont de studie van Roll et al. (2016) aan dat personen die in het bezit zijn van een woning minder financiële angst ervaren dan personen die een woning huren en dat er in huishoudens met kinderen doorgaans meer sprake is van financiële angst dan in huishoudens zonder kinderen. Volgens Kadoya et al. (2018) is er echter geen verband tussen het bezitten van een woonst en financiële angst.

Naast socio-demografische factoren zijn er ook andere factoren zoals persoonlijkheidskenmerken, koopgedrag, geestelijke gezondheidsproblemen en familiale gezondheidsproblemen die een invloed kunnen hebben op financiële angst (Ahamed & Limbu, 2024). Het onderzoek naar deze antecedenten van financiële angst is echter eerder beperkt in de wetenschappelijke literatuur. Wanneer we kijken naar persoonlijkheidskenmerken is er volgens Moss et al. (2018) een positief verband tussen emotionele instabiliteit en financiële angst. Peltier et al. (2013) stellen dat er een positief verband is tussen materialisme, impulsiviteit en schulden en financiële angst. Inzake koopgedrag is er volgens Peltier et al. (2013) ook een positief verband tussen compulsief koopgedrag en financiële angst. De respondenten ervaren een oncontroleerbare drang om te winkelen als een manier om emotionele stress tijdelijk te verlichten. Zij die vaak toegeven aan deze drang om te winkelen ervaren doorgaans ook meer financiële angst en schuldgevoelens vlak na de aankoop (Peltier et al., 2013). De invloed van geestelijke gezondheidsproblemen zoals depressie of algemene angststoornissen is moeilijker te bepalen (Ahamed & Limbu, 2024). Er is namelijk vaak discussie over causaliteit. Over het algemeen stelt men vast dat mensen met geestelijke gezondheidsproblemen vatbaarder zijn voor financiële angst (Tran et al., 2018). Ten slotte stellen Ahamed en Limbu (2024) dat ook medische kosten wanneer een familielid ernstig ziek is of een sterfgeval in de familie kunnen leiden tot meer financiële angst.

2.2 Het begrip financiële geletterdheid

Alvorens de invloed van financiële geletterdheid op financiële angst besproken wordt, is het belangrijk om het begrip te definiëren. Financiële geletterdheid is de kennis en het begrip van financiële termen en concepten (Gignac et al., 2022). Volgens de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD) (2023, p.13), wordt financiële geletterdheid gedefinieerd als volgt: "Een combinatie van financieel bewustzijn, kennis, vaardigheden, houdingen en gedragingen die nodig zijn om gezonde financiële beslissingen te nemen en uiteindelijk individueel financieel welzijn te bereiken.". *Diezelfde definitie wordt door Rieger (2020) gebruikt in zijn onderzoek naar financiële geletterdheid. Rieger (2020) stelt vast dat financiële geletterdheid in vele onderzoeken onvoldoende gedefinieerd wordt om het construct goed te kunnen meten.*

Deze definitie bevat vijf componenten, namelijk: financieel bewustzijn, financiële kennis, financiële vaardigheden, financieel gedrag en financiële houdingen. Financieel gedrag en financieel bewustzijn, alsook financiële kennis en financiële vaardigheden zijn echter termen die in de literatuur vaak door elkaar gebruikt worden en veelal op dezelfde concepten wijzen. We kunnen dit dus herleiden tot drie belangrijke componenten, zijnde financiële kennis, financieel gedrag en financiële houdingen.

Financiële kennis heeft betrekking op de basiskennis van financiële concepten en het vermogen om rekenkundige vaardigheden toe te passen in een financiële context (OECD, 2023). Financiële concepten zijn bijvoorbeeld inflatie, pensioensparen, interesten en risicomanagement. Met deze financiële kennis kunnen mensen hun financiële zaken beheren, financiële producten en diensten vergelijken en geïnformeerde beslissingen nemen inzake hun financiën (OECD, 2023; Dewi et al., 2020). Deze kennis stelt hen dus in staat om gepast te reageren op gebeurtenissen die hun financieel welzijn kunnen beïnvloeden (OECD, 2023). Rai et al. (2019) omschrijven financiële kennis als het vermogen om je financiële kennis en vaardigheden te gebruiken om gepaste financiële beslissingen te nemen. In sommige studies definieert men financiële geletterdheid enkel aan de hand van de component financiële kennis. Zo definiëren Lusardi en Mitchell (2014) financiële geletterdheid als het vermogen om economische informatie te verwerken en weloverwogen beslissingen te nemen over financiële planning, vermogensopbouw, schulden en pensioenen. Ze stellen dat het drie fundamentele concepten omvat, namelijk: a) rekenvaardigheid en het vermogen om berekeningen te maken met betrekking tot rentetarieven, zoals samengestelde rente; b) begrip van inflatie; en c) begrip van risicospreiding.

Het tweede concept wat een belangrijk deel uitmaakt van de definitie is financieel gedrag of financieel bewustzijn. Rai et al. (2019, p.3) beschrijft financieel gedrag als 'menselijk gedrag dat relevant is voor financiële besluitvorming en geldbeheer zoals het opstellen van een geschikt budgetprogramma en het controleren ervan, snelle betaling van rekeningen en regelmatig sparen'. Financieel gedrag beïnvloedt de financiële situatie en het financieel welzijn van individuen. Dit gedrag kan zowel positieve als negatieve gevolgen hebben. Zo kunnen persoonlijk financiële problemen veroorzaakt worden door een gebrek aan financiële basisvaardigheden bij het opstellen van budgetten en het onvermogen om krediet- en beleggingsinstrumenten of andere financiële producten te begrijpen (Dewi et al., 2020). Om de financiële geletterdheid in zijn geheel te beoordelen is het dus belangrijk om na te gaan wat voor financieel gedrag men stelt (OECD, 2023). Voorbeelden van financieel gedrag zijn het opvolgen van geldstromen, sparen, financieel plannen op lange termijn en aankoopgedrag (OECD, 2023).

De derde component in deze definitie zijn de financiële houdingen. In deze definitie wordt er rekening gehouden met het feit dat zelfs wanneer men over financiële kennis beschikt en in staat is om goed financieel gedrag te vertonen, houdingen ten aanzien van geldzaken toch een invloed zullen hebben op financiële beslissingen (OECD, 2023). Rai et al. (2019) beschrijft financiële houdingen als persoonlijke voorkeuren of neigingen ten aanzien van financiële aangelegenheden, die beïnvloed worden door zowel economische als niet-economische overtuigingen. Dewi et al. (2020) stellen dat ook de waarden en normen van een individu bijdragen tot hun financiële houding.

Ten slotte toont onderzoek toont aan dat het doorgaans niet zo goed gesteld is met de financiële geletterdheid van de bevolking (Lusardi & Mitchell, 2011; Lusardi & Mitchell, 2014).

2.3 Financiële geletterdheid en financiële angst

Zoals eerder besproken wordt financiële angst vaak aangehaald als een determinant van financieel gedrag en financieel welzijn in de wetenschappelijke literatuur. In deze financiële welzijnsliteratuur stelt men ook dat financiële geletterdheid een invloed kan hebben op deze financiële angst (Gignac et al., 2022; Tinghög et al., 2021; Lind et al., 2020). Gignac et al. (2022) stellen dat meer kennis en begrip inzake een bepaald onderwerp theoretisch gezien zorgen voor betere beslissingen inzake dat onderwerp. Zo heeft financiële geletterdheid doorgaans ook een positieve invloed op financieel gedrag (Bucher-Koenen & Lusardi, 2011; Ćumurović & Hyll, 2018; Grable et al., 2019; Lind et al., 2020). We zien dat personen die financieel geletterd zijn minder schulden aangaan (Allgood & Walstad, 2016), meer en gediversifieerder investeren (Allgood & Walstad, 2016; Bianchi, 2017; Ćumurović & Hyll, 2018; Lusardi & Mitchell, 2014) en beter spaargedrag vertonen (Bucher-Koenen & Lusardi, 2011) dan personen die minder financieel geletterd zijn.

Hiernaast zou meer kennis over een bepaald onderwerp volgens Gignac et al. (2022) en Desender en Sasanguie (2021) theoretisch gezien ook leiden tot minder angst inzake het onderwerp. Zo onderzocht men in het onderzoek van Desender en Sasanguie (2021) het verband tussen wiskundige kennis en wiskunde angst en vond men een negatief verband. Desender en Sasanguie (2021) stellen dat een individu zich doorgaans bewust is van het eigen kennisniveau inzake een bepaald onderwerp en dat een gebrek aan kennis kan leiden tot meer onzekerheden en angst met betrekking tot dat onderwerp. Gignac et al. (2022) nemen een soortgelijk standpunt in in hun onderzoek naar het mediërend effect van financiële geletterdheid op de relatie tussen verbale intelligentie en financiële angst. Gignac et al. (2022) vonden een negatieve correlatie ($r = -0.39$) tussen financiële geletterdheid en financiële angst. Zij stellen op basis van hun onderzoek dat er een sterk negatief verband bestaat tussen financiële geletterdheid en financiële angst en dat financiële angst mogelijks verholpen of verminderd zou kunnen worden met behulp van opleidingsinitiatieven omtrent financiële geletterdheid. Gignac et al. (2022) verklaren deze negatieve relatie in hun onderzoek door te stellen dat men doorgaans meer vertrouwen in zichzelf heeft om financiële beslissingen te nemen, en dus minder financiële angst, wanneer men meer kennis heeft inzake financiële aangelegenheden. Verder stellen ze ook dat een individu doorgaans enig inzicht heeft in de mate waarin hij financieel geletterd is. Wanneer een individu zich bewust is van het feit dat hij niet erg financieel geletterd is kan dit leiden tot financiële angst (Gignac et al., 2022). In een studie van O'Neill et al. (2005) werd de invloed van een financieel opleidingsinitiatief omtrent creditmanagement en schuldbeheer op financieel welzijn onderzocht. De respondenten waren individuen die reeds financiële moeilijkheden ervaarden en daarvoor contact opnamen met een consultancy bureau. Ook in deze studie vond men dat de respondenten na het volgen van het financieel opleidingsinitiatief doorgaans aangaven dat

hun financieel welzijn erop verbeterd was. Respondenten ervaarde minder stress, waren gemotiveerder om hun financiën aan te pakken, hebben een betere verstandhouding met familieleden en geven aan zich fysiek en mentaal beter te voelen. Het is redelijk om te stellen dat het opleidingsinitiatief zorgde voor een betere financiële geletterdheid en dat deze resultaten dus ook deels hieruit zouden kunnen voortvloeien.

De literatuur omtrent de relatie tussen financiële geletterdheid en financiële angst is echter niet eenduidig. In een studie van Tinghög et al. (2021) naar seksegerelateerde verschillen in financiële geletterdheid stelde men net zoals Gignac et al. (2022) een negatief verband vast tussen financiële geletterdheid en financiële angst. In de studie van Netemeyer et al. (2017) naar mogelijke antecedenten van financieel welzijn vond men ook een negatieve correlatie tussen financiële geletterdheid en 'current money management stress', wat men in dit onderzoek definieert als 'angst, zorgen en ontevredenheid met iemands huidige financiële situatie' (Netemeyer et al., 2017, p. 73). De correlatie die Netemeyer et al. (2017) aantoonde was echter een stuk zwakker dan die van Gignac et al. (2022). In het onderzoek van Lind et al. (2020) onderzocht men de invloed van financiële geletterdheid op financieel welzijn, alsook het verschil tussen mannen en vrouwen inzake deze relatie. In hun onderzoek werd financieel welzijn geconceptualiseerd als een construct bestaande uit twee onderdelen, zijnde financiële zekerheid en financiële angst. In deze studie vond men een negatief verband tussen financiële geletterdheid en financiële angst. Verder stelden Lind et al. (2020) ook vast dat vrouwen, onafhankelijk van andere factoren, meer financiële angst ervaren dan mannen. Andere onderzoeken waren dan weer niet in staat om een verband aan te tonen tussen financiële geletterdheid en financiële angst. Zo voerde Kadoya et al. (2018) een grote studie (N= 1883) uit waarin men de relatie tussen financiële geletterdheid en angst onderzocht. In deze studie werden verschillende relevante controlevariabelen opgenomen zoals leeftijd, opleiding en geslacht. Men kon echter geen significant verband aantonen tussen financiële geletterdheid en angst.

Op basis van de bovenstaande literatuurstudie komen we tot de onderstaande hypothesevorming.

Financiële angst is een veelvoorkomend probleem in onze huidige maatschappij (Ahamed & Limbu, 2024; American Psychological Association, 2015; Basyouni & Keshky, 2021; Doehring, 2017) wat veelal negatieve gevolgen heeft. Zo heeft financiële angst een negatief effect op financieel gedrag en financieel welzijn (Ahamed & Limbu, 2024; Archuleta et al., 2019; Choi et al., 2020; Fu, 2019; Lind et al., 2020; Mahmoud et al., 2022). Kennis omtrent de determinanten van financiële angst is dan ook van belang wanneer men gerichte initiatieven wil opzetten om financiële angst te verminderen en/of financieel welzijn te verbeteren (Gignac et al., 2022; Lind et al., 2020). In de financiële welzijnsliteratuur stelt men dat financiële geletterdheid mogelijks een invloed zou hebben op financiële angst. Theoretisch gezien zou een hogere mate van kennis inzake een onderwerp ervoor zorgen dat men in staat is betere beslissingen te nemen inzake dat onderwerp en minder onzekerheid en angst ervaren omtrent dit onderwerp (Desender & Sasanguie, 2021; Gignac et al., 2022). Men stelt in de literatuur dat wanneer de mate van financiële geletterdheid stijgt, ook het vermogen om goede financiële beslissingen te maken en financiële situaties in te schatten stijgt (Bucher-Koenen & Lusardi, 2011; Ćumurović & Hyll, 2018; Grable et al., 2019; Lind et al., 2020) en de onzekerheid omtrent persoonlijke financiën daalt en de financiële angst afneemt (Gignac et al., 2022; Netemeyer et al., 2017; Tinghög et al., 2021). De literatuur omtrent de relatie tussen financiële geletterdheid en financiële angst is tot op heden echter zeer beperkt en er is een gebrek aan consensus omtrent het verband tussen financiële geletterdheid (Gignac et al., 2022). Verder onderzoek naar deze relatie is aangewezen om deze inconsistenties te verklaren, aangezien deze een hinderpaal vormen wanneer men gerichte initiatieven wil opzetten om financiële angst te voorkomen, verminderen of behandelen. De eerste hypothese in dit onderzoek luidt dan ook als volgt:

- H₁: Hogere mate van financiële geletterdheid leidt tot minder financiële angst.

2.4 Leeftijd als moderator

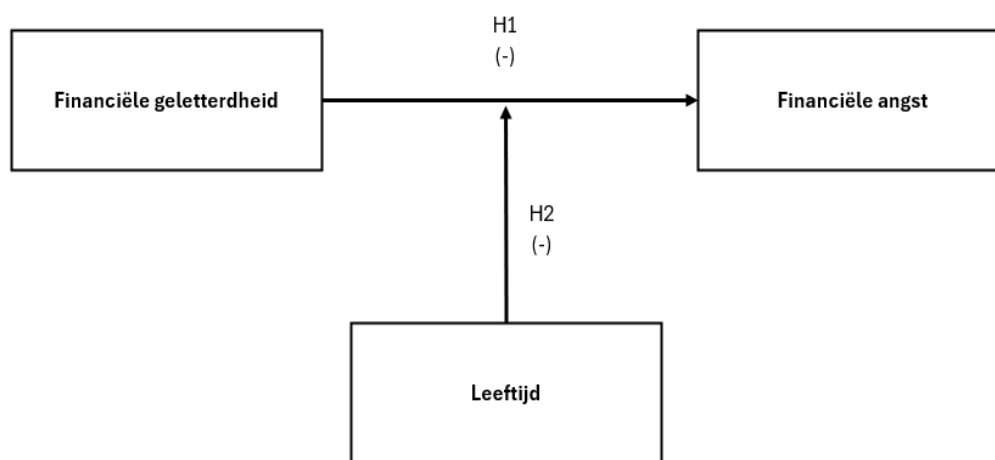
Verder is er in de literatuurstudie sprake van financiële angst en onzekerheid die men ervaart op latere leeftijd (Kadoya et al., 2018), alsook de verminderde vatbaarheid voor angsten in het algemeen wanneer men ouder wordt (Jorm, 2000). Men stelt in de literatuur doorgaans dat men naarmate men ouder wordt, men meer vermogen vergaard en dus meer financiële stabiliteit ervaart (Eberhardt et al., 2018; Kim et al., 2022). Men is omwille van levenservaring ook minder vatbaar voor angst in het algemeen (Jorm, 2000). De tweede hypothese in dit onderzoek stelt dan ook dat de invloed van

financiële geletterdheid op financiële angst minder sterk wordt naarmate men ouder wordt. De hypothese luidt als volgt:

- H_2 : Leeftijd modereert de relatie tussen financiële geletterdheid en financiële angst, waarbij deze zwakker wordt naarmate de leeftijd stijgt.

In dit onderzoek is er sprake van een direct model met een modererend effect. In het directe model zal financiële geletterdheid een negatieve invloed hebben op financiële angst (H_1). De modererende variabele is hier leeftijd en zal een negatieve invloed hebben op het verband tussen financiële geletterdheid en financiële angst (H_2). Deze relaties worden weergegeven in figuur 1, zijnde het onderzoeksmodel.

FIGUUR 1. ONDERZOEKSMODEL

3 METHODOLOGIE

In dit kwantitatief onderzoek is financiële angst de afhankelijke variabele, financiële geletterdheid de onafhankelijke variabele en leeftijd de modererende variabele. In dit onderdeel wordt besproken hoe elk van deze variabelen gemeten werd. Daarna worden de statistische analyses die uitgevoerd werden om de hypothesen te testen beschreven.

3.1 Data

De vragenlijst (zie Bijlage 1) voor dit onderzoek werd uitgestuurd door vier masterstudenten Handelswetenschappen die elk een onderzoek uitvoerde met betrekking tot financiële geletterdheid en/of money scripts. Zij spraken zowel hun professioneel als persoonlijk netwerk aan en verzamelde uiteindelijk 284 ingevulde vragenlijsten. In geval van missing values werd er gekozen voor listwise deletion in dit onderzoek. Hierdoor bleven er uiteindelijk nog 212 respondenten over ($N=212$).

De vragenlijst werd verspreid via allerhande sociale netwerken, waaronder Facebook, Instagram en LinkedIn. De respondenten werden gevraagd om een vragenlijst in te vullen met vragen over hun demografische kenmerken, over financiële angst en over financiële geletterdheid. De vragenlijst bevatte daarnaast ook vragen over een aantal andere constructen in functie van het onderzoek van andere masterstudenten, deze zijn echter niet relevant voor dit onderzoek en werden verder niet verwerkt in dit onderzoek.

In de volgende onderdelen wordt besproken hoe elk van deze variabelen gemeten werd.

3.1.1 Afhankelijke variabele

De afhankelijke variabele in dit onderzoek is financiële angst. In de meeste onderzoeken naar financiële angst maakt men gebruik van een versie van de Financial Anxiety Scale (FAS) om financiële angst te meten (Archuleta et al., 2013). Deze schaal werd bekomen door de criteria die men gebruikt om algemene angststoornissen te diagnosticeren toe te spitsen op de persoonlijke financiën van een individu. Men dient aan drie of meer criteria te voldoen om gediagnosticeerd te worden met een angststoornis. De algemene criteria luiden als volgt: a) rusteloosheid of het gevoel opgewonden of gespannen te zijn, b) snel vermoeid zijn, c) concentratieproblemen, d) prikkelbaarheid, e) spierspanning en f) slaapstoornissen, zoals moeite hebben om in slaap te vallen of in slaap te blijven. Verder dienen de symptomen dermate ernstig te zijn dat ze een invloed hebben op het sociaal, professioneel of ander functioneren van de individu (Archuleta et al., 2013).

De FAS bestaat uit zeven stellingen (zie Tabel 1). De respondent dient aan te geven in hoeverre men het eens is met de stellingen met behulp van een 7 punten Likert-schaal die gaat van '1= Nooit' tot '7= Altijd'. Door de som te nemen van het antwoord op elk van deze stellingen ontstond er een variabele die de mate van financiële angst aangaf. De respondenten behalen dus steeds een score tussen 7 en 49 op de FAS. De gemiddelde score per stelling kan je eveneens terugvinden in Tabel 1.

TABEL 1. STELLINGEN FINANCIAL ANXIETY SCALE	GEMIDDELDE
Ik voel me angstig over mijn financiële situatie.	2.24
Ik heb moeite met slapen vanwege mijn financiële situatie.	1.69
Ik heb moeite om me te concentreren op school/of werk vanwege mijn financiële situatie.	1.69
Ik ben prikkelbaar vanwege mijn financiële situatie.	1.91
Ik heb moeite om mijn zorgen omtrent mijn financiële situatie onder controle te houden.	1.93
Mijn spieren voelen gespannen door zorgen over mijn financiële situatie.	1.76
Ik voel me moe omdat ik me zorgen maak over mijn financiële situatie.	1.86

Deze schaal heeft een hoge Cronbach's alpha ($\alpha = 0.94$) die aantoont dat de schaal betrouwbaar is. De validiteit van de schaal werd onderzocht aan de hand van factorladingen. Alle stellingen in de FAS hadden een factorlading van 0.72 of hoger, wat de constructvaliditeit van de schaal dus bevestigd (Archuleta et al., 2013).

3.1.2 Onafhankelijke variabele

De onafhankelijke variabele is in deze studie financiële geletterdheid. We maken in dit onderzoek gebruik van de Ćumurović-Lusardi schaal (CL-schaal) ontwikkeld door Rieger (2020) om financiële geletterdheid te meten. Deze schaal bevat zes vragen die peilen naar de financiële kennis van de respondent (zie Tabel 2). De antwoorden van de respondenten werden in dit onderzoek omgezet in nieuwe variabelen met waarde 0 indien men fout antwoord en 1 indien men juist antwoord. Deze scores werden opgeteld om een variabele te creëren die de mate van financiële geletterdheid aangaf. De respondenten behalen dus steeds een score tussen 0 en 6. De betrouwbaarheid van de schaal werd door Rieger (2020) gemeten met behulp van Cronbach's Alpha. De Cronbach's Alpha van deze schaal is 0.62 en is dus eerder beperkt. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat we binnen deze schaal verschillende begrippen bevragen, waaronder risico-diversificatie, inflatie en samengestelde rente. Een andere verklaring kan zijn dat de schaal te weinig items bevat om een goede betrouwbaarheid te kunnen garanderen. Deze schaal werd ontwikkeld door Rieger (2020) in een onderzoek naar verschillende meetinstrumenten voor financiële geletterdheid. In dit onderzoek

stelt Rieger (2020) vast dat de meest gebruikte meetinstrumenten voor financiële geletterdheid te weinig items bevatten om een goede betrouwbaarheid te garanderen en dus doorgaans een lage Cronbach's Alpha hebben. Zo heeft de veelgebruikte schaal van Lusardi en Mitchell (2011) bijvoorbeeld maar een Cronbach's Alpha van 0.43 en bevat deze schaal slechts 3 items. Om deze reden stelde hij op basis van de meest representatieve schalen uit zijn onderzoek, namelijk die van Lusardi en Mitchell (2011) en Ćumurović en Hyll (2018), deze nieuwe schaal op. Hij stelde vast dat ondanks de lage Cronbach's Alpha, de schalen uit zijn onderzoek alsook de nieuwe CL-schaal die hij ontwikkelde onderling wel sterk correleren. Om deze redenen werd er in dit onderzoek desondanks de lagere Cronbach's Alpha toch besloten om alle items in de schaal te behouden. De uitgebreide bespreking omtrent de ontwikkeling en betrouwbaarheid van deze schaal zijn terug te vinden in het onderzoek van Rieger (2020).

TABEL 2. VRAGEN FINANCIËLE GELETTERDHEID	AANTAL CORRECT	PERCENTAGE
Een enkel aandeel kopen is veiliger dan een aandelenfonds kopen.		
• Waar • Niet waar	191	90.1%
Je hebt 100 euro op je spaarrekening staan met 2% rente per jaar. Hoeveel heb je na 5 jaar als je je geld laat staan?		
• Meer dan 102 euro • Precies 102 euro • Minder dan 102 euro	7	3.3%
Uw spaarrekening levert 1% rente per jaar op en de inflatie bedraagt 2% per jaar. Hoeveel kun je na een jaar kopen met het geld op je spaarrekening?		
• Meer dan vandaag • Hetzelfde als vandaag • Minder dan vandaag	191	90.1%
Welke investering kent normaal gesproken de grootste schommelingen?		
• Spaarrekening • Vastrentende effecten • Aandelen	201	94.8%
Welke van de volgende uitspraken beschrijft het best de belangrijkste taak van de aandelenmarkt?		
• De aandelenmarkt voorspelt aandelenwinsten. • De aandelenmarkt leidt tot een stijging in aandelenkoersen. • De aandelenmarkt brengt potentiële kopers en verkopers bij elkaar. • Geen van bovenstaande.	154	72.6%
Welke van de volgende beweringen is juist?		
• Als je eenmaal hebt geïnvesteerd in een beleggingsfonds, kun je het geld niet opnemen in het eerste jaar. • Beleggingsfondsen kunnen in verschillende activa beleggen, bijv. aandelen en obligaties. • Beleggingsfondsen betalen een gegarandeerd rendement, dat afhangt van de prestaties in het verleden. • Geen van bovenstaande.	152	71.7%

3.1.3 Modererende variabele

Leeftijd werd bevraagd met behulp van een continue schaal.

3.1.4 Controlevariabelen

Er zal gebruik gemaakt worden van een aantal controlevariabelen om de hypothesen te testen. We gebruiken deze variabelen om te controleren voor de impact die socio-demografische kenmerken op financiële angst kunnen hebben. We beperkten de socio-demografische kenmerken die bevestigd werden in de vragenlijst hiervoor tot de kenmerken geslacht, opleidingsniveau, en netto-inkomen aangezien deze kenmerken vaak terugkomen in onderzoek naar de antecedenten van financiële angst (Kadoya et al., 2018; Gignac et al., 2022).

Geslacht werd in dit onderzoek gemeten als een nominale variabele (0=vrouw, 1=man). Het opleidingsniveau werd gemeten aan de hand van een meerkeuzevraag. De antwoorden worden hier gezien als een oplopende reeks gaande van 1= Geen diploma tot 7 = Doctoraat. Deze resultaten worden verwerkt als een interval variabele, analoog aan de werkwijze in andere onderzoeken. Het netto-inkomen werd eveneens gemeten aan de hand van een interval variabele, gaande van 1= minder dan 500 euro per maand tot 5= meer dan 5000 euro per maand.

3.2 Analyse

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van SPSS. Allereerst zal de Pearson correlatie voor financiële angst (FA), financiële geletterdheid (FG) en leeftijd (L) berekend worden. Deze analyse wordt uitgevoerd om na te gaan of er een correlatie is tussen de verklarende variabele, zijnde financiële geletterdheid, en de modererende variabele, zijnde leeftijd.

Daarna wordt er een hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd. Aangezien we niet enkel de relatie tussen financiële angst (FA) en financiële geletterdheid (FG) willen onderzoeken, maar ook het modererend effect van leeftijd op deze relatie moest er een interactieterm berekend worden. De variabelen financiële geletterdheid en leeftijd werden hiervoor gestandaardiseerd in SPSS. Deze gestandaardiseerde variabelen (ZFG en ZL) werden vermenigvuldigd om zo de interactieterm te vormen. Het regressiemodel kan als volgt gespecificeerd worden:

$$FA = \beta_0 + \beta_1(ZFG) + \beta_2(ZL) + \beta_3(ZFG \times ZL) + \varepsilon$$

De hiërarchische regressieanalyse werd in drie stappen uitgevoerd. De afhankelijke variabele is steeds financiële angst. In de eerste stap werden enkel de controlevariabelen toegevoegd, zijnde geslacht, opleidingsniveau en netto-inkomen. In de tweede stap werd de gestandaardiseerde financiële geletterdheid opgenomen, alsook de gestandaardiseerde leeftijd. In de derde en laatste stap werden de twee voorgaande variabelen opgenomen, alsook de interactieterm om het modererend effect van leeftijd op de relatie tussen financiële geletterdheid en financiële angst te onderzoeken.

Na de hiërarchische regressieanalyse werden er ook een aantal assumpties van het model getest. Er werd getest op multicollineariteit door de Variance Inflation Factor of VIF-waarden te berekenen en er werd gecontroleerd op outliers in SPSS. Alle waarden die meer dan drie standard-errors afwijken van de verwachte waarde werden gezien als outlier.

De resultaten van deze analyses worden in het volgende deel besproken.

4 RESULTATEN

In dit onderdeel wordt eerst de steekproef beschreven. Daarna wordt er gekeken naar de beschrijvende statistiek van de afhankelijke, onafhankelijke en controlevariabelen en ten slotte worden de resultaten van de statistische analyses besproken.

4.1 Beschrijving van de steekproef

De steekproef bestond ongeveer uit gelijke delen mannen en vrouwen, zo identificeerden 47.6% of 101 van de respondenten zich als man en 52.4% of 111 respondenten zich als vrouw. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 39.6 jaar. De jongste respondent was 16 jaar en de oudste respondent was 77 jaar. Ongeveer 25% was 24 jaar of jonger, 25% was tussen de 24 en de 37 jaar, 25% was tussen de 37 en 55 jaar en de overige 25% was ouder dan 55 jaar. De opleidingsgraad van de steekproef is relatief hoog. Zo geeft maar liefst 64.4% van de steekproef aan een

professioneel bachelor diploma of hoger te hebben behaald. Geen enkele respondent geeft aan geen diploma te hebben behaald. Van de respondenten gaf 27% aan enkel een secundair diploma te hebben behaald en 8% behaalde een graduaat. Ongeveer 26% behaalde een professionele bachelor, 7.5% behaalde een academische bachelor en maar liefst 28.8% behaalde een academische master. De overige 10% bestaat uit 2% met een doctoraat en 8% met een academische bachelor. Er werd ook gevraagd of dit diploma werd behaald binnen een economische opleiding en dit was het geval voor 91 respondenten ofwel ongeveer 43% van de steekproef.

Wanneer we kijken naar de arbeidsstatus van de respondenten zien we dat ongeveer 20% van de steekproef bestaat uit studenten. Iets meer dan de helft of 52% van de steekproef was werknemer en de overige 28% bestaat uit 10% ambtenaren, 7% zelfstandigen, 9% gepensioneerden en 2% werklozen. De helft van deze steekproef verdient maandelijks een netto-inkomen tussen de 1000 en de 3000 euro, ongeveer een kwart verdient een maandelijks netto-inkomen tussen de 3000 en 5000 euro en slechts 6% verdient meer dan 5000 euro netto per maand. De overige 20% verdient minder dan 1000 euro netto per maand. Ten slotte was 38% van de steekproef alleenstaand, 36.8% was getrouwd, 16.4% was samenwonend en de overige 9% was geen van bovenstaande.

4.2 Beschrijvende analyse van de afhankelijke, onafhankelijke en controlevariabelen

In Tabel 3 kunnen de beschrijvende statistieken van de verschillende variabelen teruggevonden worden. De respondenten scoren gemiddeld 4.23 op 6 op de schaal voor financiële geletterdheid met een standaardafwijking van 1.03. Hieruit kan afgeleid worden dat de gemiddelde financiële geletterdheid van deze steekproef relatief hoog is. Maar liefst 52.8% van de respondenten beantwoorde vijf van de zes vragen correct. Slechts één respondent slaagde erin om alle zes de vragen correct te beantwoorden en 5 respondenten beantwoordde slecht 1 vraag correct. Geen enkele respondent beantwoordde alle vragen fout. Het is opvallend dat slechts 7 respondenten erin slaagde de tweede vraag omtrent samengestelde rente correct te beantwoorden (zie Tabel 2). Verder is de gemiddelde score op de schaal voor financiële angst 13.05 op 47 met een standaardafwijking van 6.85. Dit is eerder aan de lage kant. Bijna een kwart van de respondenten scoorde het minimum, zijnde 7, op de Financial Anxiety Scale. Ongeveer 50% scoorde minder dan 10 op 49 en de hoogste score was 39 op 49. De gemiddelde score op elk van de 7 stellingen kan je terugvinden in Tabel 1. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 39.52 jaar met een standaardafwijking van 16.13. Geslacht is een nominale variabele en heeft dus geen gemiddelde of standaardafwijking, enkel een frequentie. Er waren in dit onderzoek 101 mannen en 111 vrouwen. Opleidingsniveau werd in dit onderzoek aanzien als een oplopende reeks en behandelt als een interval variabele. Hoe hoger de score, hoe hoger het opleidingsniveau. De minimum score die gemeten werd was 2, dit staat voor een graduaat diploma. Het maximum was 7, wat overeenstemt met een doctoraat. De gemiddelde score was 4.1 wat aangeeft dat het opleidingsniveau eerder hoog was. Ook het netto-inkomen werd gemeten aan de hand van een interval variabele gaande van minimum 1 (1= minder dan 500 euro per maand) tot maximum 5 (5= meer dan 5000 euro per maand). Het gemiddelde netto-inkomen is hier 3.06, wat erop wijst dat het netto-inkomen relatief hoog is.

TABEL 3. BESCHRIJVENDE STATISTIEKEN (N=212)	MINIMUM	MAXIMUM	GEMIDDELDE	STANDAARD-AFWIJKING
Score financiële geletterdheid	1	6	4,23	1,033
Score financiële angst	7	39	13,08	6,856
Leeftijd	16	77	39,60	16,132
Geslacht	0	1	-	-
Opleidingsniveau	2	7	4.10	1.613
Netto-inkomen	1	5	3.06	1.038

Ook de normaliteit van deze variabelen werd getest met behulp van de Shapiro-Wilk test. De variabelen zijn volgens deze test niet normaal verdeeld, maar aangezien $N = 21$ mogen we uitgaan van de Centrale Limietstelling.

4.2.1 Statistische analyse

Bij het berekenen van de Pearson correlatie werd een negatief verband gevonden tussen financiële angst en leeftijd met een significantieniveau 0.1%. Er werd ook een negatief verband gevonden tussen financiële angst en financiële geletterdheid. De p-waarde was hier echter 0.070 en we spreken hier dus slechts van een significantieniveau van 10%. Financiële geletterdheid en leeftijd vertoonde echter geen significante correlatie.

TABEL 4. CORRELATIEMATRIX	1	2	3
1. Financiële angst	-		
2. Financiële geletterdheid	-,124†	-	
3. Leeftijd	-,226***	-0.21	-

Significantieniveau: *** voor 0.1%; ** voor 1%, * voor 5% en † voor 10%

De resultaten van de hiërarchische regressie worden hieronder weergegeven in Tabel 5.

TABEL 5. RESULTATEN HIËRARCHISCHE REGRESSIEANALYSE	STAP 1	STAP 2	STAP 3
	B	B	B
Controlevariabelen			
Geslacht	-0.398	-0.350	-0.310
Opleidingsniveau	-0.164	-0.125	-0.149
Netto-inkomen	-0.959*	-0.050	-0.089
Experimentele variabelen			
Financiële geletterdheid	-	-0.741	-0.741
Leeftijd	-	-1.569**	-1.528**
Modererend effect			
Interactieterm	-	-	0.321
R²	0.027	0.071	0.073
ΔR²	-	0.043	0.002

Significantieniveau: *** voor 0.1%; ** voor 1%, * voor 5% en † voor 10%

In stap 1 werden enkel de controlevariabelen, geslacht, opleidingsgraad en netto-inkomen mee opgenomen. Dit model was niet significant ($F=1.955$; $p=0.122$) en verklaarde slechts 2.7 % van de variantie voor de variabele financiële angst.

In stap 2 werden de gestandaardiseerde variabelen financiële geletterdheid en leeftijd toegevoegd. Dit model was significant ($F=3.138$; $p=0.009$) en verklaarde 7.1% van de variantie in financiële angst. Dit is een grote sprong in verklarend vermogen. De variabele financiële geletterdheid, noch de controlevariabelen bleken statistisch significant. Enkel de variabele leeftijd was statistisch significant ($p=0.006$) met een coëfficiënt B van -1.569. Dit duidt op een negatief verband tussen leeftijd en financiële angst.

In stap 3 werd ook de interactieterm toegevoegd aan de regressieanalyse om na te gaan of er sprake is van een modererend effect van de variabele leeftijd op de relatie tussen financiële geletterdheid en financiële angst. Aangezien er in de tweede stap van het hiërarchisch regressiemodel echter geen significant verband gevonden werd tussen financiële geletterdheid en financiële angst kan er uiteraard ook geen modererend effect op deze relatie aangetoond worden. Het model was nog steeds significant ($F=2.690$; $p=0.016$) en verklaarde 7.3% van de variantie in financiële angst. Het toevoegen van de interactieterm verbeterde het verklarend vermogen van het model dus slechts met 0.2%. De variabele leeftijd was opnieuw de enige significante variabele ($p<0.007$) met een coëfficiënt B van -1.528. De interactieterm was niet significant ($p=0.485$). Op basis van deze resultaten dient ook de tweede hypothese in dit onderzoek te worden verworpen.

Na de hiërarchische regressieanalyse werd er getest op multicollineariteit met behulp van de Variance Inflation Factor of VIF-waarden. Alle VIF-waarden in deze hiërarchische regressieanalyse waren lager dan twee. Er was dus geen sprake van multicollineariteit. Bij het controleren op outliers in SPSS was

er slechts sprake van één outlier. Dit was een score van 39 op de FAS. Deze outlier veranderde de resultaten echter niet significant en werd bijgevolg gewoon mee opgenomen in de analyse.

5 DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In dit onderdeel worden de discussie, de theoretische en de praktische implicaties van dit onderzoek besproken, alsook de beperkingen en aanbevelingen voor verder onderzoek. Ten slotte wordt er nog een conclusie uiteengezet.

5.1 Discussie

In dit onderzoek werden de socio-demografische variabelen geslacht, opleidingsniveau en netto-inkomen gebruikt als controlevariabelen, analoog aan de studies van onder andere Kadoya et al. (2018), Gignac et al. (2022) en Van Dalen et al. (2016). Er kon echter geen significant verband aangetoond worden tussen deze controlevariabelen en onze afhankelijke variabele financiële angst. Deze bevinding strookt met de bevinding van Archuleta et al. (2019) in zijn onderzoek naar de invloed van Solution-Focused Financial Therapy op financiële angst. In dit onderzoek slaagde Archuleta et al. (2019) er namelijk ook niet in om een verband te vinden tussen deze socio-demografische factoren en financiële angst. In de meeste onderzoeken kon men echter wel een verband vaststellen tussen geslacht en financiële angst. Men stelt doorgaans dat vrouwen meer financiële angst ervaren dan mannen (Fosnacht & Calderone, 2017; Kim et al., 2021; Lind et al., 2020; Roll et al., 2016; Tran et al., 2018; Watkins et al., 2023). Inzake netto-inkomen konden er in de literatuurstudie al inconsistente resultaten gevonden worden. Zo konden Archuleta et al. (2013) en Roll et al. (2016) eveneens geen significant verband aantonen, terwijl de meeste andere studies aantoonde dat netto-inkomen een negatief effect had op financiële angst (Basyouni & Keshky, 2021; Choi et al., 2020; Delis et al., 2020; Kadoya et al., 2018; Kim et al., 2021; Kim et al., 2022; Roll et al., 2016). Ook inzake opleidingsniveau kon Kadoya et al. (2018) een negatief verband aantonen tussen opleidingsniveau en financiële angst, terwijl er in dit onderzoek geen significant verband kon worden vastgesteld.

Er werd eveneens geen bewijs gevonden voor de eerste hypothese in dit onderzoek, die stelt dat financiële geletterdheid een negatief effect zou hebben op financiële angst. Zoals eerder besproken is er geen consensus omtrent het effect van financiële geletterdheid op financiële angst in de huidige literatuur en is deze literatuur ook nog zeer beperkt. Deze bevinding komt niet overeen met de bevindingen uit de studies van onder andere Gignac et al. (2022) en Netemeyer et al. (2017) waarin men wel een negatief verband kon aantonen. De bevinding sluit echter wel aan bij de resultaten uit het onderzoek van Kadoya et al. (2018) waarin men geen significant verband kon terugvinden.

Op basis van deze studie kan ook niet aangetoond worden dat leeftijd een modererend effect heeft op de relatie tussen financiële geletterdheid en financiële angst. De tweede hypothese uit dit onderzoek dient eveneens verworpen te worden. De interactieterm bleek statistisch niet significant te zijn in het verklarend model voor financiële angst. Er kon echter wel een direct negatief verband aangetoond worden tussen leeftijd en financiële geletterdheid met een significantieniveau van 1% en een coëfficiënt van -1.569. Dit sluit aan bij de bevindingen uit het onderzoek van Kadoya et al. (2018), Eberhardt et al. (2018) en Kim et al. (2022).

Een mogelijke verklaring voor dit gebrek aan significante verbanden zou de lage mate van financiële angst in de steekproef kunnen zijn. De afhankelijke variabele die we trachten te verklaren in dit onderzoek bleek maar in erg beperkte mate aanwezig te zijn in de steekproef. De gemiddelde score van financiële angst onder de respondenten bedraagt namelijk slechts 13.08 op 49. Het zou dus kunnen dat er wel een verband is tussen de verklarende variabelen en financiële angst dat op basis van deze data simpelweg niet aangetoond kan worden omwille van een gebrek aan financiële angst onder de respondenten.

5.2 Theoretische implicaties

Op basis van deze studie kan niet aangetoond worden dat meer kennis inzake een bepaald onderwerp zorgt voor minder onzekerheid en angst inzake dat onderwerp zoals Desender en Sasanguie (2021) en Gignac et al. (2022) vooropstellen. Er kan geen verband aangetoond worden tussen financiële geletterdheid en financiële angst. Gegeven het gebrek aan consensus in de literatuur omtrent deze

relatie en het gebrek aan overtuigende resultaten die aantonen dat financiële geletterdheid financiële angst aanzienlijk kan verminderen kunnen we stellen dat er andere factoren zijn die het construct financiële angst waarschijnlijk beter verklaren. Mogelijks is het niet de financiële geletterdheid zelf, maar de perceptie van een individu omtrent zijn of haar financiële kennis die maken dat men minder onzekerheid en financiële angst ervaart. Een andere mogelijkheid is dat financiële geletterdheid enkel een effect heeft op financiële angst door financieel gedrag te verbeteren. In dit geval zou er geen sprake zijn van een direct effect, maar van een mediatie model.

Deze studie kan een aanvulling zijn inzake de literatuur omtrent de antecedenten van financiële angst, alsook de literatuur omtrent financiële geletterdheid en financiële angst.

5.3 Praktische implicaties

Gignac et al. (2022) stelde in hun studie voorop dat het negatief verband tussen financiële geletterdheid en financiële angst een goed argument was om in te zetten op opleidingsinitiatieven omtrent financiële geletterdheid om zo financiële angst te verminderen. In dit onderzoek is er echter geen bewijs gevonden om dit te ondersteunen. Het is dus belangrijk om het construct financiële angst en zijn constructen beter te begrijpen vooraleer in te zetten op initiatieven om dit te verminderen. Het kan mogelijks interessanter zijn om in te zetten op psychologische therapieën zoals bijvoorbeeld de Solution-Focused Financial Therapy van Archuleta et al. (2019) om financiële angst te verminderen en bijgevolg negatieve gevolgen zoals slecht financieel gedrag te voorkomen of verminderen.

5.4 Beperkingen en aanbevelingen voor verder onderzoek

Er zijn verschillende beperkingen waarmee rekening dient te worden gehouden inzake dit onderzoek. Eerst en vooral is het verklarend vermogen van het model dat in dit onderzoek geanalyseerd werd relatief laag. Slechts 7.3% van alle variantie in financiële angst werd verklaard. Dit suggereert dat er belangrijke verklarende variabelen zijn die niet opgenomen werden in dit onderzoek. In toekomstig onderzoek is het wenselijk om andere variabelen mee op te nemen, waaronder meer socio-demografische factoren zoals ook relatiestatus, arbeidsstatus alsook meer psychologische factoren zoals persoonlijke kenmerken en mentale gezondheidsproblemen op te nemen om een beter verklarend vermogen te verkrijgen (Ahamed & Limbu, 2024).

Ten tweede werd de vragenlijst voor dit onderzoek enkel afgenomen in België. De resultaten van dit onderzoek mogen dus niet zomaar gegeneraliseerd worden. De vragenlijsten werden ook afgenomen door vier masterstudenten Handelswetenschappen in hun persoonlijke en professionele omgeving. Dit maakt dat de resultaten uit deze steekproef mogelijks een vertekend beeld schetsen, aangezien respondenten in hun persoonlijke omgeving vaker universiteitsstudenten zullen zijn en mensen in hun professioneel netwerk doorgaans ook actief zullen zijn in de financiële of economische sector. Zo heeft 65% van de respondenten een diploma hoger onderwijs, waarvan bijna de helft een diploma behaalde in de economische wetenschappen. Dit zou de eerder hoge gemiddelde score op financiële geletterdheid kunnen verklaren, waar de literatuur doorgaans stelt dat de financiële geletterdheid van de bevolking eerder ondermaats is.

In dit onderzoek was de gemiddelde financiële angst onder de respondenten ook relatief laag. Het gebrek aan financiële angst bij de respondenten zou ervoor kunnen zorgen dat sommige verbanden niet waargenomen werden. In toekomstig onderzoek is het interessant om een grotere variatie te hebben inzake het niveau van financiële angst onder de respondenten.

Ten slotte werd er in deze studie geen rekening gehouden met de perceptie van respondenten omtrent hun financiële geletterdheid. Het zou interessant kunnen zijn om te onderzoeken of de perceptie van respondenten omtrent hun eigen financiële geletterdheid wel een invloed heeft op financiële angst, aangezien financiële angst een psychologisch construct is.

6 CONCLUSIE

In dit onderzoek werd nagegaan of er sprake was van een negatief verband tussen financiële geletterdheid en financiële angst, ervan uitgaande dat meer kennis doorgaans leidt tot meer vertrouwen en dus minder onzekerheid en minder angst. Verder werd er ook onderzocht of leeftijd

deze relatie mogelijk beïnvloedde. Meer bepaald of het verband tussen financiële geletterdheid en financiële angst afzwakt naarmate men ouder wordt.

De resultaten in dit onderzoek konden geen verband aantonen tussen financiële geletterdheid en financiële angst en er kon dus ook geen modererend effect van leeftijd aangetoond worden op de relatie tussen financiële geletterdheid en financiële angst. Ook de controlevariabelen die in dit onderzoek gebruikt werden, zijnde geslacht, opleidingsniveau en netto-inkomen, hadden geen significante invloed op financiële angst. Een mogelijke verklaring hiervoor is de lage mate van financiële angst onder de respondenten in de steekproef. Deze studie kan een bijdrage zijn aan het onderzoek naar antecedenten van financiële angst, alsook aan het onderzoek naar de relatie tussen financiële angst en financiële geletterdheid.

Verder onderzoek naar deze antecedenten is aangewezen om het construct financiële angst beter te begrijpen en zo initiatieven te kunnen opzetten om financiële angst te verminderen.

7 LITERATUURLIJST

- Ahamed, A., & Limbu, Y. (2024). Financial anxiety: a systematic review. *International Journal Of Bank Marketing*, 42(7), 0265–2323. <https://doi.org/10.1108/IJBM-08-2023-0462>
- Allgood, S., & Walstad, W. B. (2016). The effects of perceived and actual financial literacy on financial behaviors. *Economic Inquiry*, 54(1), 675–697. <https://doi.org/10.1111/ecin.12255>
- American Psychological Association. (2015). Stress in America: Paying with our health. In *American Psychological Association*. <https://doi.org/10.1037/e511782015-001>
- Archuleta, K. L., Dale, A., & Spann, S. M. (2013). College students and financial distress: exploring debt, financial satisfaction, and financial anxiety. *Journal Of Financial Counseling And Planning*, 24(2), 50–62. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1043230.pdf>
- Archuleta, K. L., Mielitz, K. S., Jayne, D., & Le, V. (2019). Financial Goal Setting, Financial Anxiety, and Solution-Focused Financial Therapy (SFFT): A Quasi-experimental Outcome Study. *Contemporary Family Therapy*, 42(1), 68–76. <https://doi.org/10.1007/s10591-019-09501-0>
- Bai, R. (2023). Impact of financial literacy, mental budgeting and self control on financial wellbeing: Mediating impact of investment decision making. *PLoS ONE*, 18(11), e0294466. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0294466>
- Basyouni, S. S., & Keshky, M. E. S. E. (2021). Job Insecurity, Work-Related Flow, and Financial Anxiety in the Midst of COVID-19 Pandemic and Economic Downturn. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.632265>
- Bianchi, M. (2017). Financial Literacy and Portfolio Dynamics. *The Journal Of Finance*, 73(2), 831–859. <https://doi.org/10.1111/jofi.12605>

- Bucher-Koenen, T., & Lusardi, A. (2011). Financial literacy and retirement planning in Germany. *Journal Of Pensions Economics And Finance*, 10(4), 565–584.
<https://doi.org/10.1017/s1474747211000485>
- Choi, S. L., Heo, W., Cho, S. H., & Lee, P. (2020). The links between job insecurity, financial well-being and financial stress: A moderated mediation model. *International Journal Of Consumer Studies*, 44(4), 353–360. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12571>
- Ćumurović, A., & Hyll, W. (2018). Financial Literacy and Self-Employment. *Journal Of Consumer Affairs*, 53(2), 455–487. <https://doi.org/10.1111/joca.12198>
- Delis, M., Galariotis, E., & Monne, J. (2020). Economic condition and financial cognition. *Journal Of Banking & Finance*, 123, 106035. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2020.106035>
- Desender, K., & Sasanguie, D. (2021). Math anxiety relates positively to metacognitive insight into mathematical decision making. *Psychological Research*, 86(3), 1001–1013.
<https://doi.org/10.1007/s00426-021-01511-8>
- Dewi, V., Febrian, E., Effendi, N., & Anwar, M. (2020). Financial Literacy among the Millennial Generation: Relationships between Knowledge, Skills, Attitude, and Behavior. *Australasian Accounting Business And Finance Journal*, 14(4), 24–37.
<https://doi.org/10.14453/aabfj.v14i4.3>
- Doehring, C. (2017). In over Our Heads with Financial Anxiety from Student Debt. *Pastoral Psychology*, 67(2), 115–124. <https://doi.org/10.1007/s11089-017-0772-2>
- Eberhardt, W., De Bruin, W. B., & Strough, J. (2018). Age differences in financial decision making: The benefits of more experience and less negative emotions. *Journal Of Behavioral Decision Making*, 32(1), 79–93. <https://doi.org/10.1002/bdm.2097>
- Fosnacht, K., & Calderone, S. M. (2017). Undergraduate Financial Stress, Financial Self-Efficacy, and Major Choice: A Multi-Institutional Study. *Journal Of Financial Therapy*, 8(1).
<https://doi.org/10.4148/1944-9771.1129>
- Fu, J. (2019). Ability or opportunity to act: What shapes financial well-being? *World Development*, 128, 104843. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104843>
- Furnham, A. (1984). Many sides of the coin: The psychology of money usage. *Personality And Individual Differences*, 5(5), 501–509. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(84\)90025-4](https://doi.org/10.1016/0191-8869(84)90025-4)
- Gignac, G. E., Gerrans, P., & Andersen, C. B. (2022). Financial literacy mediates the effect between verbal intelligence and financial anxiety. *Personality And Individual Differences*, 203, 112025. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.112025>

- Grable, J. E., Archuleta, K. L., Ford, M. R., Kruger, M., Gale, J., & Goetz, J. (2019). The Moderating Effect of Generalized Anxiety and Financial Knowledge on Financial Management Behavior. *Contemporary Family Therapy*, 42(1), 15–24. <https://doi.org/10.1007/s10591-019-09520-x>
- Jones, S. M. (2021). Cross-sectional association of financial anxiety, medical conditions and preferences for financial interventions. *Journal Of Behavioral And Experimental Finance*, 30, 100473. <https://doi.org/10.1016/j.jbef.2021.100473>
- Jorm, A. F. (2000). Does old age reduce the risk of anxiety and depression? A review of epidemiological studies across the adult life span. *Psychological Medicine*, 30(1), 11–22. <https://doi.org/10.1017/s0033291799001452>
- Kadoya, Y., Khan, M. S. R., Hamada, T., & Dominguez, A. (2018). Financial literacy and anxiety about life in old age: evidence from the USA. *Review Of Economics Of The Household*, 16(3), 859–878. <https://doi.org/10.1007/s11150-017-9401-1>
- Kim, K. T., Cho, S. H., & Xiao, J. J. (2022). Is Ignorance Bliss? Use of Alternative Financial Services, Financial Knowledge, and Financial Anxiety. *Journal Of Family And Economic Issues*, 44(4), 956–967. <https://doi.org/10.1007/s10834-022-09883-8>
- Kim, Y. K., Maleku, A., Lim, Y., Kagotho, N., Scott, J., & Ketchum, M. M. (2021). Financial Challenges and Capacity among African Refugees in the Southern USA: A Study of Socio-demographic Differences. *The British Journal Of Social Work*, 52(3), 1529–1551. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab008>
- Klontz, B., Britt, S. L., Mentzer, J., & Klontz, T. (2011). Money Beliefs and Financial Behaviors: Development of the Klontz Money Script Inventory. *Journal Of Financial Therapy*, 2(1). <https://doi.org/10.4148/jft.v2i1.451>
- Lind, T., Ahmed, A., Skagerlund, K., Strömbäck, C., Västfjäll, D., & Tinghög, G. (2020). Competence, Confidence, and Gender: The Role of Objective and Subjective Financial Knowledge in Household Finance. *Journal Of Family And Economic Issues*, 41(4), 626–638. <https://doi.org/10.1007/s10834-020-09678-9>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: an overview. *Journal Of Pensions Economics And Finance*, 10(4), 497–508. <https://doi.org/10.1017/s1474747211000448>
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal Of Economic Literature*, 52(1), 5–44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>

- Mahmoud, M. A., Umar, U. H., Baita, A. J., & Ado, M. B. (2022). Relative financial deprivation, financial anxiety and financial satisfaction: the role of access to Islamic financing among MSME owners amidst COVID-19. *Journal Of Islamic Accounting And Business Research*, 14(4), 595–609. <https://doi.org/10.1108/jiabr-03-2022-0061>
- Moss, S. A., Ghafoori, E., & Smith, L. (2018). How to Prevent Unhelpful Personality Traits from Evolving into Unhelpful Financial Behaviors: The Benefits of Future Clarity. *Journal Of Financial Therapy*, 9(2). <https://doi.org/10.4148/1944-9771.1166>
- Netemeyer, R. G., Warmath, D., Fernandes, D., & Lynch, J. G. (2017). How Am I Doing? Perceived Financial Well-Being, Its Potential Antecedents, and Its Relation to Overall Well-Being. *Journal Of Consumer Research*, 45(1), 68–89. <https://doi.org/10.1093/jcr/ucx109>
- OECD. (2023). OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy. In *OECD Business And Finance Policy Papers*. <https://doi.org/10.1787/56003a32-en>
- OECD. (2024). *Strengthening financial literacy in Germany: Proposal for a National Financial Literacy Strategy*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/81e95597-en>
- O'Neill, B., Xiao, J. J., Sorhaindo, B., & Garman, E. T. (2005). Financially Distressed Consumers: Their Financial Practices, Financial Well-being, and Health. *Journal Of Financial Counseling And Planning*, 16(1), 73–87. <https://www.afcpe.org/assets/pdf/vol1618.pdf>
- Peltier, J. W., Pomirleanu, N., Endres, M., & Markos, E. (2013). Psycho-social factors impacting credit acquisition and use by college students. *Journal Of Financial Services Marketing*, 18(4), 271–284. <https://doi.org/10.1057/fsm.2013.20>
- Potter, D., Jayne, D., & Britt, S. (2020). Financial Anxiety Among College Students: The Role of Generational Status. *Journal Of Financial Counseling And Planning*, 31(2), 284–295. <https://doi.org/10.1891/jfcp-17-00033>
- Rai, K., Dua, S., & Yadav, M. (2019). Association of Financial Attitude, Financial Behaviour and Financial Knowledge Towards Financial Literacy: A Structural Equation Modeling Approach. *FIIB Business Review*, 8(1), 51–60. <https://doi.org/10.1177/2319714519826651>
- Rieger, M. O. (2020). How to Measure Financial Literacy? *Journal Of Risk And Financial Management*, 13(12), 324. <https://doi.org/10.3390/jrfm13120324>
- Roll, S. P., Taylor, S. H., & Grinstein-Weiss, M. (2016). Financial Anxiety in Low- and Moderate-Income Households: Findings From the Household Financial Survey. *CSD Research Brief*, 16–42. <https://doi.org/10.7936/k7hm581r>

- Ryu, S., & Fan, L. (2022). The Relationship Between Financial Worries and Psychological Distress Among U.S. Adults. *Journal Of Family And Economic Issues*, 44(1), 16–33.
<https://doi.org/10.1007/s10834-022-09820-9>
- Shapiro, G. K., & Burchell, B. J. (2012). Measuring financial anxiety. *Journal Of Neuroscience Psychology And Economics*, 5(2), 92–103. <https://doi.org/10.1037/a0027647>
- Tambling, R. R., D’Aniello, C., & Russell, B. (2021). Financial Anxiety Among Caregiving Parents of Adult Children with a Substance Use Disorder. *Journal Of Financial Therapy*, 12(1).
<https://doi.org/10.4148/1944-9771.1255>
- Tang, T. L. P. (1992). *The Development of a Short Measure of the Money Ethic Scale*.
- Tinghög, G., Ahmed, A., Barrafreem, K., Lind, T., Skagerlund, K., & Västfjäll, D. (2021). Gender differences in financial literacy: The role of stereotype threat. *Journal Of Economic Behavior & Organization*, 192, 405–416. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2021.10.015>
- Tran, A. G. T. T., Lam, C. K., & Legg, E. (2018). Financial Stress, Social Supports, Gender, and Anxiety During College: A Stress-Buffering Perspective. *The Counseling Psychologist*, 46(7), 846–869. <https://doi.org/10.1177/0011000018806687>
- Van Dalen, H. P., Henkens, K., & Hershey, D. A. (2016). Why do older adults avoid seeking financial advice? Adviser anxiety in the Netherlands. *Ageing And Society*, 37(6), 1268–1290. <https://doi.org/10.1017/s0144686x16000222>
- Van Rooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). Financial literacy and stock market participation. *Journal Of Financial Economics*, 101(2), 449–472.
<https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2011.03.006>
- Watkins, K., McCoy, M., White, K., Reiter, M., & Liu, Y. (2023). Exploring the Role of Financial Socialization on Financial Planning Students’ Financial and Career Confidence: A Thematic Analysis. *Journal Of Family And Economic Issues*, 45(1), 106–116.
<https://doi.org/10.1007/s10834-023-09892-1>

8 BIJLAGEN

Bijlage 1: Vragenlijst

Geachte meneer/mevrouw Deze studie onderzoekt de invloed van money scripts op financiële risicotolerantie en financiële beslissingen. Daarnaast wordt de rol van financiële geletterdheid in relatie tot financiële angst geanalyseerd. Tot slot wordt onderzocht hoe overmoed de intentie beïnvloedt om in cryptoactiva te investeren. Het invullen van de vragenlijst duurt slechts 10 minuten. Uiteraard zullen uw antwoorden strikt anoniem en vertrouwelijk verwerkt worden en zal er op geen enkel moment een verwijzing gemaakt worden naar uw identiteit. Veel succes en bedankt voor uw deelname!

Privacyverklaring: Alvorens u aan dit onderzoek begint, geven we u hieronder meer informatie over uw privacy en over uw rechten in deze studie. Gelieve onderstaande informatie aandachtig door te nemen. Wij behandelen al uw gegevens conform de GDPR-regelgeving.

- Dit onderzoek wordt afgenomen d.m.v. een vragenlijst. De vragenlijst peilt naar de invloed van money scripts op financiële risicotolerantie en financiële beslissingen. Daarnaast wordt de rol van financiële geletterdheid in relatie tot financiële angst geanalyseerd. Tot slot wordt onderzocht hoe overmoed de intentie beïnvloedt om in cryptoactiva te investeren. Er zijn met andere woorden geen juiste of foute antwoorden.
- Uw deelname aan dit onderzoek is vrijwillig. U heeft het recht om uw deelname op elk moment stop te zetten door de webpagina af te sluiten. Daarvoor hoeft u geen reden te geven en zal er voor u geen nadeel ontstaan.
- Uw gegevens worden op een gecodeerde manier verwerkt in een onderzoeksrapport zonder vermelding van individuele gegevens waardoor de vertrouwelijkheid in elk stadium van het onderzoek gewaarborgd wordt. Bij het opmaken van het onderzoeksrapport zullen enkel onderzoekers aan de Universiteit Hasselt toegang hebben tot de ingebrachte gegevens.
- De resultaten van dit onderzoek worden gebruikt voor wetenschappelijke doeleinden en kunnen gepubliceerd worden. Uw persoonsgegevens worden daarbij niet gepubliceerd.
- Voor vragen of andere bezorgdheden over het onderzoek kan u terecht bij Titia Verwimp: titia.verwimp@student.uhasselt.be. Voor eventuele klachten of vragen over de uitoefening van uw rechten omtrent gegevensbescherming in dit onderzoek kan u contact opnemen met dpo@uhasselt.be.

Gelieve door te gaan naar de vragenlijst indien u akkoord gaat met bovenstaande informatie.

☐ Akkoord

☐ Niet akkoord

Wat is uw geslacht?

☐ Man

☐ Vrouw

☐ X

☐ Zeg ik liever niet

Wat is uw leeftijd?

Wat is uw hoogst behaalde diploma?

- ☐ Geen
- ☐ Secundair diploma
- ☐ Graduaat
- ☐ Professionele bachelor
- ☐ Academische bachelor
- ☐ Academische master
- ☐ Doctoraat

Is dit een diploma binnen een economische opleiding?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Wat is uw huidige arbeidsstatus?

- ☐ Student
- ☐ Werknemer
- ☐ Ambtenaar
- ☐ Zelfstandig
- ☐ Gepensioneerd
- ☐ Werkloos

Wat is uw gemiddeld individueel maandelijks netto-inkomen uit uw beroepsactiviteit?

- ☐ Minder dan €500
- ☐ €500–€1000
- ☐ €1.000–€3.000
- ☐ €3.000–€5.000
- ☐ Meer dan €5.000

Wat is uw relatiestatus?

- ☐ Alleenstaande
- ☐ Getrouwd
- ☐ Samenwonend
- ☐ Geen van bovenstaande

Geef aan hoe sterk u het eens bent met de volgende stellingen.	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Een beetje mee oneens	Een beetje mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens
Rijke mensen zijn hebzuchtig.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen worden rijk door van anderen te profiteren.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik verdien het niet om geld te hebben.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Goede mensen moeten niets om geld geven.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het is moeilijk om rijk te zijn en een goed mens.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe minder geld je hebt, hoe beter het leven is.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Geld maakt mensen corrupt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rijk zijn betekent dat je niet meer past bij oude vrienden en familie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dingen zouden beter worden als ik meer geld had.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer geld maakt je gelukkiger.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ik verdien
het niet om
veel geld te
hebben,
wanneer
andere
minder
hebben dan
ik.

☐☐☐☐☐☐

Het is
moeilijk om
arm en
gelukkig te
zijn.

☐☐☐☐☐☐

Je kunt nooit
genoeg geld
hebben.

☐☐☐☐☐☐

Geld is
macht.

☐☐☐☐☐☐

Geld zou al
mijn
problemen
oplossen.

☐☐☐☐☐☐

Geld geeft
vrijheid.

☐☐☐☐☐☐

De meeste
arme mensen
verdienen het
niet om geld
te hebben.

☐☐☐☐☐☐

Je kunt liefde
of geld
hebben, maar
niet allebei.

☐☐☐☐☐☐

Ik koop
alleen iets als
het nieuw is
(bijv. een
auto of een
huis).

☐☐☐☐☐☐

Arme mensen
zijn lui.

☐☐☐☐☐☐

Geld geeft
het leven zin.

☐☐☐☐☐☐

Je
eigenwaarde
is gelijk aan
je netto
vermogen.

☐☐☐☐☐☐

Als iets niet
als het
"beste" wordt
beschouwd,
is het niet de
moeite waard
om te kopen.

☐☐☐☐☐☐

Mensen zijn
zo succesvol
als de
hoeveelheid
geld die ze
verdienen.

☐☐☐☐☐☐

Je moet
anderen niet
vertellen
hoeveel geld
je hebt of
verdient.

☐☐☐☐☐☐

Het is
verkeerd om
anderen te
vragen
hoeveel geld
ze hebben of
verdienen.

☐☐☐☐☐☐

Geld moet je
sparen, niet
uitgeven.

☐☐☐☐☐☐

Het is
belangrijk om
geld opzij te
zetten voor
onverwachte
uitgaven.

☐☐☐☐☐☐

Mensen
moeten
werken voor
hun geld en
geen
financiële
cadeaus
krijgen.

☐☐☐☐☐☐

Ik zou mij
veel stres
bezorgen als
ik geen geld
had gespaard
voor
noodgevallen.

☐☐☐☐☐☐

Je moet altijd
op zoek gaan
naar de beste
deal voordat
je iets koopt,
ook al kost
dat meer tijd.

☐☐☐☐☐☐

Het is
extravagant
om geld aan
jezelf uit te
geven.

Geef aan hoe vaak u de volgende activiteiten in de afgelopen zes maanden heeft uitgevoerd.	Nooit	Zelden (ongeveer 25% van de tijd)	Soms (ongeveer 50% van de tijd)	Vaak (ongeveer 75% van de tijd)	Altijd
Vergelijken van producten of diensten bij het kopen van een product of dienst.	☐	☐	☐	☐	☐
Al uw rekeningen op tijd betaald.	☐	☐	☐	☐	☐
Een schriftelijk of elektronisch overzicht van uw maandelijkse uitgaven bijgehouden.	☐	☐	☐	☐	☐
Binnen uw budget of uitgavenplan gebleven.	☐	☐	☐	☐	☐
Het saldo van uw creditcard elke maand volledig afbetaald.	☐	☐	☐	☐	☐
De limiet op een of meer creditcards overschreden.	☐	☐	☐	☐	☐
Alleen de minimale betalingen op een lening gedaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Een spaarpot begonnen of onderhouden voor noodgevallen.	☐	☐	☐	☐	☐
Geld gespaard van elke loonbrief.	☐	☐	☐	☐	☐
Gespaard voor een langetermijndoel zoals een auto, opleiding, huis, enz.	☐	☐	☐	☐	☐
Geld bijgedragen aan pensioensparen.	☐	☐	☐	☐	☐

Obligaties,
aandelen of
beleggingsfondsen
gekocht.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

**Geef aan hoe vaak u
de volgende
activiteiten in het
afgelopen jaar heeft
uitgevoerd.**

Nooit	Zelden (ongeveer 25% van de tijd)	Soms (ongeveer 50% van de tijd)	Vaak (ongeveer 75% van de tijd)	Altijd
-------	--	--	--	--------

Een passende
ziektekostenverzekering
behouden of
aangeschaft.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Een geschikte
verzekering voor
eigendommen
behouden of gekocht,
zoals auto- of
woningverzekering.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Een passende
levensverzekering
behouden of
aangeschaft.

☐	☐	☐	☐	☐
-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Geef aan in welke mate je het eens bent met de volgende stellingen.	Nooit	Zelden (minder dan 10% van de tijd)	Occasioneel (ongeveer 30% van de tijd)	Soms (ongeveer 50% van de tijd)	Regelmatig (ongeveer 70% van de tijd)	Meestal (ongeveer 90% van de tijd)	Altijd
Ik voel me angstig over mijn financiële situatie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb moeite met slapen vanwege mijn financiële situatie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb moeite om me te concentreren op school/of werk vanwege mijn financiële situatie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben prikkelbaar vanwege mijn financiële situatie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb moeite om mijn zorgen omtrent mijn financiële situatie onder controle te houden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn spieren voelen gespannen door zorgen over mijn financiële situatie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ik voel me
moe omdat
ik me zorgen
maak over
mijn
financiële
situatie.

☐☐☐☐☐☐☐

Één enkel aandeel kopen is veiliger dan een aandelenfonds kopen?

- ☐ Waar
- ☐ Onwaar

Je hebt 100 EUR op je spaarrekening staan met 2% rente per jaar. Hoeveel heb je na 5 jaar als je je geld laat staan?

- ☐ Meer dan 102 euro
- ☐ Precies 102 euro
- ☐ Minder dan 102 euro

Je spaarrekening levert 1% rente per jaar op en de inflatie bedraagt 2% per jaar. Hoeveel kun je na een jaar kopen met het geld op je spaarrekening?

- ☐ Meer dan vandaag
- ☐ Hetzelfde als vandaag
- ☐ Minder dan vandaag

Welke investering heeft normaal gesproken de grootste schommelingen?

- ☐ Spaarrekening
- ☐ Vastrentende effecten
- ☐ Aandelen

Welke van de volgende beweringen beschrijft het best de belangrijkste taak van de aandelenmarkt?

- ☐ De aandelenmarkt voorspelt aandelenwinsten
- ☐ De aandelenmarkt leidt tot een stijging van de aandelenkoersen
- ☐ De aandelenmarkt brengt potentiële kopers en verkopers bij elkaar
- ☐ Geen van de 3 beweringen

Welke van de volgende beweringen is juist?

- ☐ Als je eenmaal hebt geïnvesteerd in een beleggingsfonds, kun je het geld in het eerste jaar niet opnemen
- ☐ Beleggingsfondsen kunnen beleggen in verschillende activa, bijvoorbeeld aandelen en obligaties
- ☐ Beleggingsfondsen betalen een gegarandeerd rendement, dat afhangt van de prestaties in het verleden
- ☐ Geen van de 3 beweringen

Met de vorige 6 vragen werd je financiële kennis bevestigd. Hoeveel van deze vragen denk je correct te hebben?

- ☐ 0
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 6

Hoe zou je beste vriend jou in het algemeen omschrijven als een risiconemer?

- ☐ Een echte gokker
- ☐ Bereid om risico's te nemen na voldoende onderzoek
- ☐ Voorzichtig
- ☐ Een echte risicomijder

Je zit in een tv-spelshow en kunt een van de volgende dingen kiezen; welke zou je nemen?

- ☐ 1.000 euro in cash
- ☐ 50% kans op €5.000
- ☐ 25% kans om €10.000 te winnen
- ☐ 5% kans om €100.000 te winnen

Je hebt net gespaard voor een unieke vakantie. Drie weken voor je van plan bent om te vertrekken, verlies je je job. Je zou:

- ☐ De vakantie annuleren
- ☐ Een veel bescheidenere vakantie nemen
- ☐ Gaan zoals gepland, met als argument dat je de tijd nodig hebt om je voor te bereiden op het zoeken naar een job
- ☐ Je vakantie verlengen, omdat dit misschien je laatste kans is om eerste klas te gaan

Als je onverwacht €20.000 kreeg (om te investeren), wat zou je dan doen?

- ☐ Het storten op een bankrekening, geldmarktfonds of verzekerde termijnrekening
- ☐ Het beleggen in veilige obligaties van hoge kwaliteit of obligatiebeleggingsfondsen
- ☐ Investeer het in aandelen of beleggingsfondsen in aandelen

Hoe comfortabel voelt u zich bij het beleggen in aandelen of beleggingsfondsen?

- ☐ Helemaal niet comfortabel
- ☐ Enigszins comfortabel
- ☐ Zeer comfortabel

Als je denkt aan het woord "risico", aan welk van de volgende woorden denk je dan als eerste?

- ☐ Verlies
- ☐ Onzekerheid
- ☐ Kans
- ☐ Sensatie

Sommige experts voorspellen dat de prijzen van activa zoals goud, juwelen, verzamelobjecten en onroerend goed (fysieke activa) in waarde zullen stijgen; de obligatieprijzen kunnen dalen, maar experts zijn het er over eens dat staatsobligaties relatief veilig zijn. Het grootste deel van uw beleggingsvermogen zit nu in staatsobligaties met een hoge rente. Wat zou u doen?

- ☐ De obligaties houden
- ☐ De obligaties verkopen, de helft van de opbrengst op een geldmarktfonds zetten en de andere helft in fysieke activa
- ☐ De obligaties verkopen en de totale opbrengst in fysieke activa steken
- ☐ De obligaties verkopen, al het geld in fysieke activa steken en extra geld lenen om meer te kopen

Gegeven het beste en slechtste rendement van de vier investeringskeuzes hieronder, welke zou je verkiezen?

- ☐ €200 winst in het beste geval; €0 winst/verlies in het slechtste geval
- ☐ €800 winst in het beste geval, €200 verlies in het slechtste geval
- ☐ €2600 winst in het beste geval, €800 verlies in het slechtste geval
- ☐ €4.800 winst beste geval, €2.400 verlies slechtste geval

Naast alles wat je bezit, heb je €1.000 gekregen. U wordt nu gevraagd om te kiezen tussen:

- ☐ Een zekere winst van €500
- ☐ Een kans van 50% om €1.000 te winnen en een kans van 50% om niets te winnen

Naast alles wat je bezit, heb je €2.000 gekregen. Je wordt nu gevraagd om te kiezen tussen:

- ☐ Een zeker verlies van €500
- ☐ Een kans van 50% om €1000 te verliezen en een kans van 50% om niets te verliezen

Stel dat een familielid je een erfenis van €100.000 heeft nagelaten en in het testament staat dat je ALLES moet investeren in EEN van de volgende keuzes. Welke zou je kiezen?

- ☐ Een spaarrekening of geldmarktfonds
- ☐ Een beleggingsfonds dat aandelen en obligaties bezit
- ☐ Een portefeuille van 15 gewone aandelen
- ☐ Grondstoffen zoals goud, zilver en olie

Als je €20.000 zou moeten investeren, welke van de volgende beleggingskeuzes zou je dan het meest aantrekkelijk vinden?

- ☐ 60% in beleggingen met een laag risico, 30% in beleggingen met een gemiddeld risico, 10% in beleggingen met een hoog risico
- ☐ 30% in beleggingen met een laag risico, 40% in beleggingen met een gemiddeld risico, 30% in beleggingen met een hoog risico
- ☐ 10% in beleggingen met een laag risico, 40% in beleggingen met een middelhoog risico, 50% in beleggingen met een hoog risico

Uw vertrouwde vriend en buurman, een ervaren geoloog, is een groep investeerders aan het samenstellen om een exploratief goudmijn project te financieren. De onderneming kan 50 tot 100 keer de investering terugbetalen als ze succesvol is. Als de mijn mislukt, is de hele investering

waardeloos. Je vriend schat de kans op succes op slechts 20%. Als jij het geld had, hoeveel zou je dan investeren?

- ☐ Niets
- ☐ Een maandsalaris
- ☐ Drie maandsalarissen
- ☐ Zes maandsalarissen

Bezit u momenteel cryptoactiva of heeft u deze in het verleden gehad?

- ☐ Ja, ik bezit momenteel cryptoactiva
- ☐ Ja, ik heb in het verleden cryptoactiva gehad, maar nu niet meer
- ☐ Nee, ik heb nog nooit cryptoactiva gehad

Hoe waarschijnlijk is het dat u in de toekomst zult investeren in cryptoactiva (of meer zult investeren, indien u al crypto bezit)?

- ☐ Zeer onwaarschijnlijk
- ☐ Onwaarschijnlijk
- ☐ Neutraal
- ☐ Waarschijnlijk
- ☐ Zeer waarschijnlijk